

ONOMASTYKA W DOROBKU NAUKOWYM
PROFESORA JÓZEFA BUBAKA

W dwudziestolecie śmierci profesora Józefa Bubaka (22 I 1934 – 9 III 1999), autora wielu tekstów naukowych i recenzji w czasopiśmie „Onomastica”, pragniemy przypomnieć jego dokonania w onomastycznej dziedzinie badań, przerwane w pełni sił twórczych i planów naukowych.

W początkach lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku, z inspiracji kierownika Katedry Polonistyki w Uniwersytecie Jagiellońskim, profesora Witolda Taszyckiego, głównym nurtem badań młodego ucznia i asystenta stała się (obok dialektologii) onomastyka. Zaczęło się od praktykowania (na pracach zleconych) w Pracowni Onomastycznej PAN przygotowującej pod kierunkiem profesora Taszyckiego wydanie „Słownika staropolskich nazw osobowych” (Taszycki, 1965–1984). Ta praktyka w zespole doświadczonych pracowników etatowych, pod ich kierownictwem i kontrolą, wprowadziła młodego adepta w tajniki dawnych dokumentów źródłowych, w sposoby ekscerpcji historycznego materiału onomastycznego i w problematykę związaną z nazwami własnymi.

J. Bubak podjął najbardziej wówczas obiecujące i zarazem pracochłonne badania antroponimiczne (imiona, nazwiska, przezwiska i inne określenia służące identyfikacji) związane z rysującą się perspektywą rozwoju diachronicznych i synchronicznych badań tej gałęzi onomastyki i z koniecznością pozyskiwania materiału z historycznych, archiwalnych źródeł rękopiśmiennych oraz współczesnych badań terenowych. W nieco mniejszym stopniu zajmował się toponimią oraz zoonimią.

W zakresie **antroponimii** wyróżniają się badania dotyczące **procesu powstawania nazwisk** w Polsce. W ich wyniku ukazały się trzy pozycje książkowe i kilkanaście artykułów. J. Bubak wykorzystuje umiejętnie i niebezkrytycznie dotychczasowe osiągnięcia badawcze, wprowadza modyfikacje i wyznacza sobie cele. Jest świadomy wagi, jaką ma dla tych badań odpowiednio dobrany materiał historyczny i współczesny oraz jego analiza w perspektywie socjolingwistycznej. Szczególne znaczenie mają dwie monografie poświęcone procesowi kształtowania się nazwisk w warstwie mieszczkańskiej i chłopskiej na przykładzie materiału źródłowego z południowej Małopolski.

Pierwsza monografia: „Nazwiska ludności dawnego starostwa nowotarskiego” (Bubak, 1970–1971) powstała jako dysertacja doktorska w roku 1967. Dawne „starostwo nowotarskie” jest pojęciem historycznym (nazwa pojawia się w XVI wieku). Autor używa częściej dla tego regionu nazwy „Nowotarszczyzna”, w innych pracach m.in. „Podhale” lub „Podhale Nowotarskie”. „Nazwisko” jest tu terminem umownym. W obserwowanym czasie nazwa osobowa, usytuowana w dokumentach najczęściej po imieniu, nie zawsze była nazwą dziedziczną, nie zawsze obejmowała całe rodziny, była często niestabilna, nierzadko ta sama osoba posługiwała się dwoma nazwiskami, używając ich wymiennie lub obu naraz.

Autor stawia sobie za cel opracowanie słownika i klasyfikacji znaczeniowo-słotwórczej nazwisk na wybranym terytorium. Interesują go przede wszystkim procesy nazwotwórcze, objaśnienie etymologii nazwiska, wyróżnienie typowych sufiksów tworzących nazwiska i uchwycenie częstotliwości ich występowania. W uwagach wstępnych omawia stan badań, literaturę historyczną i etnograficzną, dotyczącą granic tego regionu, dziejów osadnictwa oraz składu zamieszkującej go ludności, ze wskazaniem na jej mobilność reprezentowaną przez fale osadnicze z różnych stron

Polski oraz migracje z pogranicznej Słowacji, Rumunii, Węgier, na ślady kolonizacji niemieckiej i wędrowek wołoskich.

Zbieranie materiału dokumentacyjnego rozpoczął autor w roku 1965 od ekscerpcji tzw. książek meldunkowych z Nowego Targu i 49 okolicznych miejscowości. Następnie pozyskał obfity rękopiśmienny materiał historyczny z 56 ksiąg metrykalnych z lat 1614–1850, pochodzących z 18 parafii Nowotarszczyzny, z wizytacji biskupiej kilku parafii w roku 1608 oraz z Ksiąg Sądu Wójtowskiego Ławniczego miasta Nowego Targu z lat 1601–1700 (które obejmują umowy, testamenty, zapisy, działy, spory spadkowe itp.; przy niektórych sprawach, można tu obserwować brak stabilizacji nazwiska w XVII wieku, inaczej nazywa się ojciec, inaczej jego synowie, inne nazwiska mogą też mieć bracia rodzeni). Zgromadzony materiał został zredagowany w formie haseł słownika ułożonych alfabetycznie. Artykuły słownikowe zawierają dokumentację danego nazwiska uwzględniającą odmianki fonetyczne (niekiedy też gwarowe), ułożoną chronologicznie, datowaną oraz sygnowaną skrótem źródła i nazwy miejscowości, na końcu objaśnioną etymologicznie i motywacyjnie. Imię chrzestne i inne elementy identyfikacyjne są tu zasadniczo pomijane, z wyjątkiem sytuacji, w których forma nazwiska lub jego status wymaga objaśniającego kontekstu. Przejrzysty system odsyłaczy ułatwia orientację w słowniku zawierającym ponad 5500 nazwisk, nie licząc odmianek fonetycznych. Uderza różnorodność form słowotwórczo derywowanych.

Opracowanie Słownika umożliwiło dalszą naukową interpretację materiału dokumentacyjnego w rozdziale: „Klasyfikacja nazwisk”. Po wstępnym przeglądzie prób klasyfikacji stosowanych przez historyków i etnografów, np. J. S. Bystronia (1927), S. Kozierowskiego (1938) i wielu innych, autor wykorzystuje przede wszystkim ujęcia językoznawców: W. Taszyckiego klasyfikację semantyczną (1924) oraz S. Rosponda klasyfikację strukturalno-semantyczną (1965) i wprowadza modyfikacje dostosowane do konkretnego składu socjalnego ludności mieszczańskiej i chłopskiej z obszaru dawnego starostwa nowotarskiego. Stosuje podział nazwisk na pochodzące: od nazw własnych (imion, nazw miejscowych, nazw grup etnicznych i narodowości), od apelatywów (rodzimych i obcych), od podstaw niejasnych. W obrębie tych grup dokonuje dalszego podziału na: równe formalnie nazwom własnym oraz apelatywom i od nich derywowane słowotwórczo; niejasne i derywowane słowotwórczo od podstaw niejasnych. Z podsumowania wyników klasyfikacji dowiadujemy się, że najliczniejsze na badanym terenie są nazwiska odapelatywne, których jest 3233, z czego 1188 to nazwiska równe apelatywom, pozostałe 2045 to nazwiska od apelatywów derywowane słowotwórczo. Drugą co do wielkości grupę stanowią nazwiska od nazw własnych, jest ich 1827, równych nazwom własnym tylko 136, a derywowanych słowotwórczo 1691 (wśród derywowanych najczęstsze są nazwiska odimienne). W nazwiskach słowotwórczo derywowanych wystąpiło blisko 80 formantów, w tym liczne wielofunkcyjne. Zaledwie kilka z nich można zaliczyć do częstych, np. *-ak* 850, *-ewic(z)//-owic(z)* 455, *-ik//-yk* 340, *-ek* 300. Wśród 406 nazw z sufiksem *-ski* wyróżniono np. 120 nazwisk patronimicznych i 386 odmiejskowych. Potwierdzeniem obcych ruchów migracyjnych na tym terenie jest obecność nazwisk obcego pochodzenia: niemieckiego (ok. 150), słowackiego (ok. 120), węgierskiego (ok. 50), z łaciny (36), rumuńskiego (35), ukraińskiego (11).

Drugą pozycją poświęconą nazwisku jest rozprawa habilitacyjna „Proces kształtowania się polskiego nazwiska mieszczańskiego i chłopskiego” (Bubak, 1986). Poprzedziło ją gromadzenie historycznego materiału dowodowego przedstawiającego sposoby nazywania i identyfikowania mieszkańców Sądecczyzny z lat 1488–1700, tj. z okresu, który był decydujący dla kształtowania się nazwisk ludności miejskiej i wiejskiej na obranym terenie. Autor zastosował w tej pracy podejście socjolingwistyczne tak w sposobie wyboru źródeł (księgi miejskie i wiejskie), ekscerpcji materiału onomastycznego (imię wraz z dodatkową nazwą osobową pełniącą rolę późniejszego nazwiska oraz innymi określeniami służącymi jej identyfikacji), jak też w analizie tego rodzaju nazw osobowych, w której procesy nazwiskotwórcze są rozpatrywane w relacji do konkretnego, społeczno-historycznego kontekstu.

Materiał pochodzi z 37 rękopiśmiennych ksiąg miejskich: sądowych, rachunkowych, cechowych itp. Starego i Nowego Sącza oraz okolicy, z inwentarza majątności sióstr klarysek starosądeckich spisane w r. 1698 (który zawiera m.in. wykaz kmieci, zarębników, zagrodników i dzierżawców z 58 wsi) oraz z dwóch źródeł drukowanych: ksiąg sądowych wiejskich klucza łąckiego i jazowskiego (Vetulani, 1962). Kilkutysięczny zbiór poświadczeń został po odpowiedniej selekcji zredagowany w formie alfabetycznie ułożonego słownika, zawierającego około 5500 haseł na 752 stronach. W artykułach hasłowych przytaczane są w porządku chronologicznym nazwy osób (imię, nazwisko) oraz inne określenia służące identyfikacji, oznaczenie daty i miejsca zapisu, na końcu objaśnienie etymologii i motywacji nazwiska. Słownik, integralnie związany z rozprawą habilitacyjną, będący jej materiałową podstawą i źródłem wiedzy o pochodzeniu nazwisk, został opublikowany kilka lat później pod tytułem „Słownik nazw osobowych i elementów identyfikacyjnych Sądeckizny XV–XVII w. Imiona, nazwiska, przezwiska” (Bubak, 1992).

W rozprawie habilitacyjnej autor wyróżnił pięć podstawowych sposobów identyfikacji ludzi za pomocą nazwiska, przez:

- wskazanie na charakterystyczne cechy nazywanego (zewnątrzne lub wewnętrzne), odpowiadające na pytanie: **jaki jest?**;
- wskazanie na zależności rodzinne i inne: **czyj jest? do kogo należy?**;
- wskazanie na relację osoby identyfikowanej do nazwy miejscowej (miejsce urodzenia, pochodzenia, zamieszkania): **skąd jest? skąd pochodzi?**;
- wskazanie na wykonywany zawód, zajmowane stanowisko lub pełnioną funkcję: **co robi?**;
- wskazanie, jakim imieniem jest określany potocznie, m.in. na skróconą formę imienia.

W badanej fazie procesu kształtowania się nazwisk do identyfikacji ludzi używano często oprócz imienia nie jednego, lecz kilku określeń identyfikacyjnych, następujących po sobie w rozmaitych, zmiennych konfiguracjach. Skomplikowaną mozaikę sposobów identyfikacji ukazuje autor w procesie historycznym za pomocą rozszerzonych modeli ilustrowanych konkretnymi zapisami. Wielokrotność zapisu tych samych ludzi, a nierzadko całych ich rodzin (potomków) na przestrzeni wielu lat, pozwala obserwować zmienność elementów identyfikacyjnych stosowanych przez pisarzy przy określaniu tych samych osób. Równocześnie pozwala śledzić proces formowania się i ustalania tego drugiego członu nazwy osobowej występującego po imieniu, który z czasem stanie się nazwiskiem dziedzicznym o ustalonym statusie prawnym.

Składnikami analizy są ponadto:

- a) próba wyodrębnienia w tekstach dwu odmian języka: oficjalnej (kancelaryjnej) i potocznej, zbliżonej do języka mówionego;
- b) dostarczenie dowodów na wykształcanie się funkcji rodzinności, dziedziczności i stabilności nazwiska;
- c) odróżnienie formacji niederywowanych, czyli przeniesionych bez zmian do kategorii nazwisk z planu apelatywnego lub z kategorii imion, od formacji derywowanych za pomocą sufiksów, derywacji fleksyjnej czy derywacji wstecznej.

W rozprawie habilitacyjnej autor rozpatruje też w obszernym studium historię wyrazu i terminu nazwisko w trzech aspektach: słownikowym, językoznawczym i prawnym, by w podsumowaniu pokusić się o jego najpełniejszą w tamtym czasie definicję:

Nazwisko jest to termin, nazwa własna osobowa, formacja onomastyczna chronologicznie późniejsza od imienia i stojąca po nim na drugim miejscu (jakby drugie ponowione imię powstałe w celu dokładniejszej identyfikacji osoby), oznaczenie rodzinne (wspólne rodzinie), posiadające określoną wartość w obrocie prawnym; jest dziedziczne (żona otrzymuje po mężu, dzieci po ojcu), obowiązkowe i powszechne, ustabilizowane i niezienne (tylko na drodze urzędowej może być zmienione, ale w określonych przepisami przypadkach); jest obok imienia podstawowym elementem identyfikacyjnym (Bubak, 1986, s. 217).

Oprócz powyższych monografii dotyczących kształtowania się nazwisk w Polsce, J. Bubak jest autorem kilku szczegółowych prac o nazwiskach, które są do dziś aktualne i cytowane. Przymiemy najważniejsze:

- „Nazwiska starszodeckie z końca XVII wieku” (Bubak, 1972), zawierające omówienie 219 nazwisk kmieci, zaręczników, zagrodników, chałupników i dzierżawców w majątności klarysek starszodeckich.
- „Nazwiska polskie typu *Konieczny, Zawodny*” (Bubak, 1975).
- „Polskie nazwy osobowe z suf. *-arz* (*Justyniarz, Marusarz*)” (Bubak, 1979). Autor zgromadził materiał nazwisk i przezwisk z formantem *-arz* po spółgłosce twardej i miękkiej, też funkcjonalnie miękkiej. Tego typu nazwy osobowe pojawiają się dopiero w wieku XVI, a szczególnie produktywność wykazały w czasach współczesnych badaczowi, w tworzeniu przezwisk w gwarach na terenie Nowotarszczyzny i Orawy. Najpierw wystąpiły nazwy osobowe od imion żeńskich, później (dopiero w XVIII wieku) także od imion męskich. Jedne i drugie mają nacechowanie ujemne. Formy onomastyczne z *-arz* występowały przeważnie w południowej Małopolsce, sporadycznie pojawiały się na Śląsku.
- „Socjolingwistyczny i prawny aspekt zmiany nazwiska w Polsce” (Bubak, 1982 (1983)).
- „Geneza nazwisk polskich równych imionom” (Bubak, 1983a).
- „Pochodzenie nazwisk polskich równych terminom topograficznym typu *Dolina, Kępa*” (Bubak, 1988). Nazwiska tu opisywane, chociaż z pochodzenia odpelatywne, należą do grupy nazw relacyjnych, które wskazywały w momencie identyfikacji na relację człowieka do określonego miejsca w obrębie danej miejscowości: nazwy terenowej lub terminu topograficznego.
- „Nazwy osobowe mieszkańców Zakopanego (nazwiska, przydomki, przezwiska i imiona)” (1991b).
- „System nazwisk spiskich” (Bubak, 1993c).
- „Analiza językowa nazwisk Łemków z zachodniej Łemkowszczyzny” (1994a).

Równoległym do nazwisk przedmiotem zainteresowania J. Bubaka w dziedzinie antroponomimii była **problematyka dotycząca imion**. Spektakularny sukces odniosła wydana przez Ossolineum „Księga naszych imion” (Bubak, 1993a), w której zostało objaśnione ponad 1320 imion, a gdyby doliczyć ich odmianki, które stawały się odrębnymi imionami, można tę liczbę powiększyć do około 1400 jednostek. Jest to, jak pisze autor, największy zbiór objaśnionych imion, jaki kiedykolwiek u nas opublikowano (s. 20). Książka stanowi kompendium wiedzy o imionach używanych w Polsce od czasów najdawniejszych po współczesność. Jest pomyślana dla szerokiego grona czytelników ciekawych pochodzenia swego imienia i źródeł tej kategorii antroponomicznej w przeszłości, dla rodziców wybierających imię dla swego potomstwa, dla zainteresowanych przemianami imion, różnorodnością ich form, odpowiednikami w obcych językach itp.

W uwagach wstępnych autor wykorzystując bogatą literaturę przedmiotu, najnowsze w tym czasie osiągnięcia badań naukowych polskich i innych uczonych, przedstawił zarys historii imiennictwa w starożytnych cywilizacjach, w praindoeuropejskim kręgu kulturowym, w słowiańskim i dokładniej w polskim skarbcu imienniczym. Zamieścił też własne sondażowe badania dotyczące współczesnych uwarunkowań prawnych przy nadawaniu imion, motywów wyboru i popularności.

Imiona męskie i żeńskie zostały zredagowane w formie alfabetycznie ułożonego słownika. W wyodrębnionych hasłach można znaleźć następujące objaśnienia:

- a) niektóre imiona mają dwie a nawet więcej odmian, np. *Andrzej, Jędrzej; Anna, Hanna*;
- b) pochodzenie imienia i jego pierwotne znaczenie;
- c) zaświadczenie imienia w źródłach staropolskich;
- d) dane o popularności imienia;
- e) znane nazwiska Polaków, którzy dane imię nosili, również postaci literackie o tym imieniu;
- f) wybrane skrócone i zdrobniałe formy imienia (niekiedy też staropolskie i gwarowe);
- g) pochodzące od danego imienia nazwiska polskie i nazwy miejscowe;

- h) obcojęzyczne formy danego imienia ze wszystkich prawie języków europejskich;
- i) dzień imienin na podstawie tradycyjnych kalendarzy i opracowań kościelnych. Nie wszystkie objaśnienia można spotkać w każdym haśle. Ich obecność zależy w dużym stopniu od popularności danego imienia.

Na końcu książki podano najważniejszą literaturę przedmiotu oraz całoroczne kalendarium imieninowe. Praca ta stała się wzorem dla ukazujących się później słowników imion.

O szczegółowych problemach i zjawiskach związanych z imionami J. Bubak pisał wielokrotnie. Historii zapożyczeń dotyczą prace: „Francuskie imiona w historii języka polskiego” (Bubak, 1997a) oraz „Imiona łacińskiego i włoskiego pochodzenia w historii języka polskiego” (Bubak, 1997b). Kilka artykułów traktuje o prawnych, administracyjnych i socjolingwistycznych uwarunkowaniach nadawania imion w Polsce, np.: „Imiona modne” (Bubak, 1978) „Nadawanie imion w Polsce” (Bubak, 1983b). Ciekawe są uwagi autora dotyczące imion mieszkańców Zakopanego, ich zmiennej popularności i motywów nadawania, oparte na materiale metryk kościelnych z lat 1786–1850 oraz 1917–1938 (Bubak, 1991, s. 504–527). Nazewnictwa literackiego dotyczy artykuł „Imiona w polskiej prozie fabularnej XVIII i XIX wieku” (Bubak, 1993b).

Toponomastyka to kolejna gałąź onomastyki w polu zainteresowań J. Bubaka. W latach 1963–1974 ministerialna Komisja Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych, prowadziła pod przewodnictwem Witolda Taszyckiego akcję zbierania nazw geograficznych w terenie. Profesor zaangażował do tej pracy na obszarze Małopolski niektórych swoich uczniów i asystentów z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jednym z nich był Józef Bubak, który przewędrował kilka powiatów w południowej Małopolsce i zebrał w nich odpowiedni materiał dla wydawnictwa „Urzędowe nazwy miejscowości i obiektów fizjograficznych”, pod red. W. Taszyckiego. Doświadczenia pracy w terenie przyczyniły się niewątpliwie do powstania kilku interesujących prac szczegółowych dotyczących polskiej toponimii, oto wybrane pozycje:

- „Nazwy przeniesione w polskiej toponomastyce” (Bubak, 1965, 1966). Za nazwę przeniesioną autor uważa taką nazwę, która jest przeniesiona z jednego obiektu na inny obiekt. Nazwy te dzielą się ze względu na pochodzenie i motywację na dwie grupy. Większą grupę tworzą nazwy z motywacją różną dla każdego rodzaju przeniesienia, np. nazwy z różnych kontynentów i państw, jak *Abisynia*, *Pacyfik*, *Wiedeń* przeniesione do Polski na różne obiekty topograficzne, podobnie przeniesienia na terenie Polski nazw takich jak *Warszawa*, *Kraków*, *Giewont* itp. Do drugiej grupy należą nazwy kultowe, jak np. pochodzące z Ziemi Świętej a spotykane w Polsce nazwy terenowe i nazwy sanktuariów: *Jerozolima*, *Kalwaria*, *Cedron*. Główną podstawą wymienionej pracy jest materiał zebrany przez autora na terenie trzech dawnych województw południowej Małopolski: krakowskiego, rzeszowskiego i kieleckiego. Został on przedstawiony na tle szerszej penetracji według SG i innych słowników w formie alfabetycznie ułożonego słowniczka z odpowiednim komentarzem.
- „Etymologia ludowa kilku nazw miejscowych na Podhalu i Orawie (z tekstem gwarowym)” (Bubak, 1967).
- „Nadawanie nazw miejskich w Polsce. Stan obecny i postulaty” (Bubak, 1989).
- „Nazwa Zakopane i nazwy terenowe miasta Zakopanego” (Bubak, 1991).
- „Bojkowskie nazwy terenowe” (Bubak, 1994b).
- „Topograficzne nazwy miejscowości ziemi krośnieńskiej i jasielskiej” (Bubak, 1996b).

Zoonomastyka, czyli badanie **nazw własnych zwierząt** jako gałąź onomastyki zaczęła się w Polsce rozwijać po drugiej wojnie światowej. J. Bubak dołączył do grona zainteresowanych przyczyniając się do poszerzenia dopiero u nas kiełkującej problematyki.

Opublikował wspólnie z A. Wilkoniem artykuł: „Z problematyki nazw własnych koni” (Bubak, Wilkoń, 1969), traktujący o nazwach koni wiejskich i hodowlanych (rasowych, sportowych).

Nazwy tych ostatnich po raz pierwszy poddano analizie językowej. Autorzy zwracają uwagę na odmienny sposób nadawania nazw tym koniom, zgodnie z obowiązującymi zasadami w stadninach koni sportowych.

Samodzielnie opracował „Nazwy zwierząt domowych z terenu Sądeckizny w dokumencie z końca XVII w.” (Bubak, 1974–1977). Pisał tu o nazwach własnych krów (dla 278 sztuk), wymienionych w inwentarzu 16 folwarków należących do sióstr klarysek starosądeckich. Sporządził alfabetycznie ułożony słowniczek, w którym obok hasła podaje nazwy w formie zapisanej w dokumencie wraz z bliższą charakterystyką danej krowy (jej maść i inne cechy wyglądu). Na końcu artykułu przeprowadza formalną i znaczeniową klasyfikację nazw krów. Wszystkie nazwy pochodzą tu od apelatywów. Niewielka ich liczba jest formalnie równa apelatywom. Zdecydowaną większość stanowią derywaty od apelatywów utworzone za pomocą 9 sufiksów. Najliczniejsze są nazwy utworzone sufiksami: *-ula*, *-ocha*, *-awa*, *-ana*, *-icha*, *-ucha*. W podstawie derywatów najczęściej występują formy rzeczownikowe, następnie przymiotnikowe i czasownikowe. Analiza znaczeniowa wskazuje, że nazwy były motywowane wyglądem zewnętrznym krowy (maść, budowa, wielkość itp.), cechami usposobienia, porą urodzin (dzień, noc, dni tygodnia, miesiąc).

Na podstawie materiału z krakowskiej kartoteki Polskiego Związku Kynologicznego przedstawił pracę: „Nazwy psów rasowych” (Bubak, 1996), w której opisał zasady nadawania imion psom rasowym.

W obszernym artykule encyklopedycznym pt. „Zoonimia — nazwy zwierząt”, zamieszczonym w wydawnictwie „Polskie nazwy własne. Encyklopedia” przedstawił zarys stanu badań nad nazwami własnymi zwierząt w Polsce (Bubak, 1998). Zoonimia stanowi w ramach systemu onimicznego osobną klasę. Wyróżnia się w niej, ze względu na swoiste cechy poszczególnych grup:

- zoonimię ludową — nazwy zwierząt domowych hodowanych na wsi (krów, koni, psów, owiec itp.);
- zoonimię miejską — nazwy zwierząt udomowionych, hodowanych w mieście (psów, kotów, chomików, kanarków itp.);
- zoonimię zwierząt w ogrodach zoologicznych i rezerwach;
- zoonimię literacką — nazwy zwierząt w literaturze pięknej.

Autor nakreślił historię publikowanych zbiorów nazw zwierzęcych i dzieje postępującego rozwoju badań zoonimicznych w Polsce, zwłaszcza w drugiej połowie ubiegłego wieku. Wymienia nazwiska głównych badaczy, wybór ich prac, proponowane klasyfikacje i zasady nazywania zwierząt, omawia organizowane konferencje międzynarodowe i plany przyszłych badań.

Profesor Józef Bubak zapisał się w mojej pamięci jako osobowość o wielu zainteresowaniach i zdolnościach. Przez życzliwy stosunek do ludzi i pogodne usposobienie pozyskiwał sobie przyjaciół. Dzięki badaniom naukowym w dziedzinie onomastyki i dialektologii, które z pasją uprawiał, niewątpliwie przyczynił się w swoim czasie do ich rozwoju. Brał udział w życiu środowiska onomastów, uczestnicząc z referatami w rozmaitych ogólnopolskich i sławistycznych konferencjach. Sam dobrze zorientowany w literaturze przedmiotu, pisał (najczęściej w „Onomastikach”) recenzje ukazujących się prac polskich i zagranicznych autorów. Popularyzował też swoją wiedzę w audycjach radiowych i czasopiśmie kulturalnych. Trzeba też wspomnieć, że z zamiłowaniem uczestniczył w imprezach folklorystycznych górali podhalańskich w charakterze członka jury.

LITERATURA

- B u b a k, J. (1965, 1966). Nazwy przeniesione w polskiej toponomastyce. *Onomastica*, X, s. 50–73; XI, s. 43–61.
- B u b a k, J. (1967). Etymologia ludowa kilkunastu nazw miejscowych na Podhalu i Orawie (z tekstem gwarowym). *Onomastica*, XII, s. 102–108.
- B u b a k, J. Wilkoń, A. (1969). Z problematyki nazw własnych koni. *Język Polski*, XLIX, s. 291–296.
- B u b a k, J. (1970, 1971). Nazwiska ludności dawnego starostwa nowotarskiego. Cz. I–II. Wrocław [itd.]: Ossolineum.
- B u b a k, J. (1972). Nazwiska starszaddeckie z końca XVII wieku. *Rocznik Sądecki*, XIII, s. 451–456.
- B u b a k, J. (1974–1977). Nazwy zwierząt domowych z terenu Sądeczyny w dokumencie z końca XVII wieku. *Rocznik Sądecki*, XV/XVI, s. 391–403.
- B u b a k, J. (1975). Nazwiska polskie typu *Konieczny, Zawodny*. W: M. Karaś (red.). In memoriam Casimiri Nitsch. Księga w stulecie urodzin 1874–1974 (s. 107–125). Komitet Językoznawstwa PAN. Wrocław [itd.]: Ossolineum.
- B u b a k, J. (1978). Imiona modne. *Onomastica*, XXIII, s. 177–182.
- B u b a k, J. (1979). Polskie nazwy osobowe z suf. *-arz* (*Justyniarz, Marusarz*). W: J. Safarewicz (red.). *Opuscula Polono-Slavica* (s. 79–85). Wrocław [itd.]: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- B u b a k, J. (1982 (1983)). Socjolingwistyczny i prawny aspekt zmiany nazwiska w Polsce. *Onomastica*, XXVII, s. 91–108.
- B u b a k, J. (1983a). Geneza nazwisk polskich równych imionom. W: D. Kopertowska (red.). *Warsztat współczesnego onomasty*. OKO III (s. 19–29). Kielce: WSzP.
- B u b a k, J. (1983b). Nadawanie imion w Polsce. *Socjolingwistyka*, 5, s. 145–164.
- B u b a k, J. (1986). Proces kształtowania się polskiego nazwiska mieszczańskiego i chłopskiego. *Rozprawy habilitacyjne*. Nr 116. Kraków: Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- B u b a k, J. (1988). Pochodzenie nazwisk polskich równych terminom topograficznym typu *Dolina, Kepa*. W: K. Zierhoffer (red.). *OKO V*. Księga referatów (s. 67–72). Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- B u b a k, J. (1989). Nadawanie nazw miejskich w Polsce. Stan obecny i postulaty. W: S. Urbańczyk (red.). *Bydgoskie Towarzystwo Naukowe. Wydział Nauk Humanistycznych*. I, nr 18. Warszawa–Poznań, s. 179–195.
- B u b a k, J. (1991a, b). Nazwa Zakopane i nazwy terenowe miasta Zakopanego; Nazwy osobowe mieszkańców Zakopanego (nazwiska, przydomki, przezwiska, imiona). W: R. Dutkova (red.). *Zakopane czterysta lat dziejów*. T. I (s. 492–503; 504–527). Kraków: KAW.
- B u b a k, J. (1992). Słownik nazw osobowych i elementów identyfikacyjnych Sądeczyny XV–XVII w. Imiona nazwiska, przezwiska. I–II, Kraków: Universitas.
- B u b a k, J. (1993a). *Księga naszych imion*. Wrocław [itd.]: Ossolineum.
- B u b a k, J. (1993b). Imiona w polskiej prozie fabularnej XVIII i XIX wieku. W: M. Biolik (red.). *Onomastyka literacka*. OKO VIII (s. 107–111). Olsztyn: Wydawnictwa WSP w Olsztynie.
- B u b a k, J. (1993c). System nazwisk spiskich. W: S. Warchoł (red.). *Systemy onomastyczne w słowiańskich gwarach mieszanych i przejściowych*. *Rozprawy Sławistyczne UMCS 7*, s. 73–81.
- B u b a k, J. (1994a). Analiza językowa nazwisk Łemków z zachodniej Łemkowszczyzny. W: J. Czajkowski (red.). *Łemkowie w historii i kulturze Karpat*. Cz. 2 (s. 353–367). Sanok: Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku.
- B u b a k, J. (1994b). Bojkowskie nazwy terenowe. *Plaj* (Almanach Karpacki). Warszawa, s. 66–72.
- B u b a k, J. (1996a). Nazwy psów rasowych (na podstawie materiałów z krakowskiej kartoteki Polskiego Związku Kynologicznego). W: S. Warchoł (red.). *Rozprawy Sławistyczne UMCS 11*, s. 185–198.

- Bubak, J. (1996b). Topograficzne nazwy miejscowości ziemi krośnieńskiej i jasielskiej. W: H. Kurek, F. Tereszkievicz (red.). *Literatura–Język–Kultura. Podkarpackie spotkanie. I. Ziemia krośnieńska w kulturze polskiej* (s. 105–114). Kraków: Universitas.
- Bubak, J. (1997a). Francuskie imiona w historii języka polskiego. *Onomastica*, XLI, s. 65–72.
- Bubak, J. (1997b). Imiona łacińskiego i włoskiego pochodzenia w historii języka polskiego. W: *Studia slavistica et humanistica in honorem Nullo Minissi* (s. 257–263). Katowice: Wydawnictwo UŚ.
- Bubak, J. (1998). Zoonimia — nazwy zwierząt. W: E. Rzetelska-Feleszko (red.). *Polskie nazwy własne. Encyklopedia* (s. 329–341). Warszawa–Kraków: TNW-IJP PAN.
- Bystroń, J.S. (1927). *Nazwiska polskie*. Lwów–Warszawa: Książnica Atlas.
- Kozierowski, S. (1938). *Nazwiska, przezwiska, przydomki, imiona polskie niektórych typów słowotwórczych. Księga rodzaju ludu polskiego*. Poznań: Drukarnia „Ostoja” S. A.
- Rospond, S. (1965). Struktura i klasyfikacja nazwiska słowiańskiego na podstawie Słownika nazwisk śląskich. *RKJ WTN*, V, s. 9–63.
- Taszycki, W. (1924). *Polskie nazwy osobowe*. Warszawa–Kraków: Gebethner i Wolff.
- Vetulani, A. (1962–1963). *Księgi sądowe wiejskie klucza łąckiego z lat 1528–1811, I.–II.* Wrocław [itd.]: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Maria Malec
m.malec2@upcpoczta.pl